

COMISIÓN DE FIESTAS DEL EXCELENTÍSIMO AYUNTAMIENTO DE LA CORUÑA

OS VELLÓS NON DEBEN DE NAMORARSE
PARSA - PASATEMPO MAXINADO POR CASTELAO PARA REGALIA DO POBO
EN TRES LANCES CON UN PRÓLOGO E UN EPILOGO

P
L
A
Z
A
D
E
T

PERSOAXES

LANCE PRIMEIRO

O BOTICARIO, vello namorado que ten, ademais, a desgracia de chamarse Saturio . . . ENRIQUE TAYÓN

LELA, moza requentada na súa propia malicia . . . MARISA NAYA

O CARABINEIRO, catador de lupandás, disposto a unha nova vida . . . I. LUIS CARAMÉS

AS IRMANS DO BOTICARIO, catro ánimas do purgatorio, embrulladas en roupa negra . . . EULALIA GAREZAS
MARIA VÁZQUEZ
LUISA LÓPEZ
VIUICA BEADE

A MORTE, o máis tirán de todos, disfrazado de mendicante . . . ANDRÉS REY

MULLERES, bacas con alférron.

LANCE SEGUNDO

DON RAMÓN, vella esposa, embebida en viño tipto remate de casta . . . CARLOS SEJO

OS PAIS DE DON RAMÓN, retratos que viven e falan . . . MERCHI FERNÁNDEZ
JOSÉ CASTIÑEIRA

MICHAELA, rapaza parafaxeira, de tonciños duros . . . LALITA TORRÓN

OPORTUGUÉS, malandao caador de lebras corridas . . . ANGEL FARISA

RAPAZ, fillo de raposa . . . J. LUIS CORRAL

DUAS MASCARAS, choqueiros estrafalarios . . . JUAN EDREIRA
ANICETO BARRÓS

DOUS ESPANTALLOS E UN SAPO, misterios na noite orballada . . . DARIO PÉREZ
LUIS CANEDO
J. RAMÓN MILLARES

MULLERES, abrollos de picardía.

LANCE TERCEIRO

PIMPINELA, rapaza bonita que tolea cos panos de coores . . . MARIKA PEDREIRA

A NAI, vella laqarteira, que non se avén coa probeza . . . HINA VARELA

O PAI, vellouán con cara de testigo falao . . . PEDRO AMIL

O MOZO, rapaz novo, na idade de sentirse galo do mundo . . . JUAN I. AMIL

SEÑOR FUCO, carcamán namorado, no seu derradeiro esforzo . . . PUCHO MARTÍZ

MULLERES, almas chuchadas pola marmuración.

O CORO, rapaces e rapazas que saben cantar . . . Colaboración especial da CORAL POLIFÓNICA - FOLLAS NOVAS.

Decorados: CLAUDIO
Figurines: GARCÍA PATIÑO
Realizados por MERCEDES NIÑO
Luminiscencia: GALLART. Efectos sonoros: JORGE MUIÑOS
Maquillaxe y Peluquería: ACEA
Ayudante de Dirección: JESÚS MOSTEIRO
Dirección y Realización: ANTONIO NAVEYRA

14
1961
11 NOCHE

porque se pretenda establecer una competencia que sería estúpida, sino porque muchísimas personas que estuvieron en la Plaza de la Quintana estarán también hoy en el escenario coruñés a ver si, por fin, Castelao tiene suerte con su dichosa obra. Una obra que ha sido terriblemente discutida, pero que solamente la conocieron públicos muy reducidos de Buenos Aires y Santiago de Compostela.

Agarda tamén o cronista un gran éxito de asistencia: «Probablemente sea esta la noche de más concurrencia a los festivales organizados por nuestro Ayuntamiento...» E iso que era un luns, e ás once da noite, nada menos.

O grupo teatral da A.C.I.

A Asociación Cultural Iberoamericana (A.C.I.) fundouse na Coruña en 1951. Estes centros provinciais comezan a aparecer por estímulo do oficialista Instituto de Cultura Hispánica, creado en 1946. Unha visión crítica, case coetánea, sobre estas A.C.I. era a de Moreno Galván nos Cuadernos de Ruedo Ibérico publicados en París:

Luego estaba la Hispanidad. Lo que en los años del Frente de Juventudes había sido chillar por Gibraltar, se convertía en esos años más maduros en un concepto serio sobre la hermandad de los pueblos hispánicos. Se fundaron así, por instigación del Instituto de Cultura Hispánica, los ACI (Asociación Cultural Iberoamericana) provinciales, donde todos esos chicos de buena familia cultivaban el patriotismo plurinacional de la Cultura.¹²

12. Juan Triguero (José María Moreno Galván): «La generación de Fraga y su destino», *Cuadernos de Ruedo Ibérico*, nº 1, París, junio-julio 1965.

A entidade coruñesa colle pulo a partir da presidencia do poeta e intelectual Miguel González Garcés, que foi presidente durante máis de vinte anos, fundando o grupo de teatro dirixido por Antonio Naveyra Goday que se integraba dentro do que se denominaba Teatro de Cámara.

Unha ollada crítica do que representaban os teatros de Cámara naquel momento ofrecénnola Manuel Lourenzo e Francisco Pillado:

Aqueles eran tempos de Teatro De Cámara, un enxendro creado pola administración para pechar entre catro paredes e sistema de sesión única non comercializable, as inquedanzas que de todas maneiras xurdían. O «bon teatro» —a miúdo traducións ou a obra dun exiliado ou un proscrito— quedaba así perfectamente controlado e xerarquizado. Era cousa dun día, dun grupo reducido de idealistas para un grupo privilexiado de espectadores. Con todo, as fronteiras do Teatro de Cámara sobrepasábanse a miúdo. A Asociación Cultural Iberoamericana montaba no 60 o Don Hamlet, de Cunqueiro, ao que seguíu a obra de Castelao.¹³

Efectivamente o Don Hamlet estreouse na Coruña o 31 de agosto de 1959 e, pouco despois representouse en Lugo nas festas de San Froilán do ano 1959 (non no 60 como di a cita anterior). Un documentadísimo libro de Darío Xohán Cabana, «Cunqueiro e Don Hamlet en Lugo (San Froilán 1959)», editado polo Concello de Lugo no 2007, explica estupendamente e dá conta das circunstancias daquela montaxe e representación.

13. M. Lourenzo e Pillado Mayor, F.: *O teatro galego*. Edicións do Castro, 1979, páx 137.

Unha testemuña daqueles anos coruñeses de medo e sometemento, co idioma e a cultura galega nas catacumbas, o poeta de Noia Antón Avilés de Taramancos, diría anos despois:

Con el [reférese a Eumedre confundíndoo neste caso con Carlos Seijo], con Payón e Pucho Ortiz fixera-se a primeira representación na Galiza de Os vellos non deben namorarse. Logo, con Antón Naveira, puxeramos en escea (eu andaba de axudante e apuntador) o Don Hamlet de Cunqueiro despois de mil voltas coa censura.¹⁴

A memoria xogáballe a Avilés unha mala pasada ao escribir este artigo, esquecéndose da representación de Santiago uns días antes e situando a representación do Don Hamlet logo da de Castelao, cando en realidade fora dous anos antes. Noutro artigo di que o «Don Hamlet» estreouse no Colón nos primeiros días de xuño de 1959. Sobre o director, a quen lle dedicou un artigo, («Era o que se di un señorito. Neste caso un señorito de Betanzos, que é peor»), di Avilés:

Xa Naveira levara ao escenario Os vellos non deben de namorarse por primeira vez na Galiza con Eumedre, Payón e Pucho Ortiz, grandes actores do seu tempo, forxados nos propósitos de Nito, e que fora capaz de pasar pola censura decindo que era unha obra de Daniel Rodríguez, autor descoñecido para as autoridades da alfándega cultural.¹⁵

Como vemos, Avilés esquece a estrea compostelá e volve a confundir a Eumedre co betanceiro Carlos Seijo. E, dende logo non sabemos se Naveira presentou a obra á censura como da autoría de Daniel Rodríguez, mais o certo é que aparece nos programas como de Daniel Castelao. Tampouco creemos que, logo da estrea compostelá e de todo o que esta deu que falar, non ficara claro para a censura quen era realmente o autor.

O director Antonio Naveyra

Antonio Naveyra Goday era fillo dun betanceiro e dunha compoñente da familia dos conserveiros Goday, con fábrica na Illa de Arousa. O seu pai era membro da familia Naveyra Pato, unha das máis importantes e podentes de Betanzos, cunha grande e céntrica casa na Porta da Vila e outras máis na cidade, ademáis de grandes propiedades en toda a comarca mariñá. Os Naveyra aparecen unhas veces con i grega e outras con i latina: Naveira. Nós imos respetar a forma con i grega, Naveyra, que foi a que adoptou Antonio (tamén coñecido como Antón) no eido artístico.

Nado en Compostela en 1909, cursa estudos de Dereito na Universidade de Madrid, licenciándose en 1933. En Madrid terá oportunidade de coñecer a García Lorca. Pasará logo a residir na Coruña, onde se dedicará ao teatro e ao folclore galego, falecendo en 1976.

Está aínda por facer a biografía deste home que tivo unha importante actividade no teatro e no folclore galego nuns tempos realmente difíceis. En Betanzos apenas é lembrado pola xente de idade como cobrador e administrador das rendas familiares.

Na Coruña dirixirá o grupo de Teatro de Cámara da Asociación Cultural Iberoamericana (A.C.I.) a finais dos anos cincuenta e comezos dos sesenta e, posteriormente, participará no Teatro Experimental Tespis, da Delegación provincial da Xuventude da Coruña.

14. Avilés de Taramancos, Antón: Obra viva. Edicións Laiovento, páx 23.

15. Avilés de Taramancos, Antón: Obra viva. Edicións Laiovento, páx 101.